

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВРАХУВАННЯ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ПІД ЧАС ОЦІНКИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Світлична В. Ю., канд. екон. наук, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Рубанка В. М., перший заступник Голови Правління «Підприємство з експлуатації електричних мереж «Центральна енергетична компанія», м. Дніпр

Глобалізаційні процеси світової економіки актуалізують питання енергетичної безпеки. Енергетична безпека кожної держави виступає невід'ємною складовою її національної безпеки, а також прямо впливає на конкурентоздатність, енергоефективність економіки та рівня життя населення.

Забезпечуючи високий рівень енергетичної безпеки кожна держава отримує можливість зміцнювати свої національні інтереси та стійкий розвиток.

Значну увагу питанням енергетики та енергетичної безпеки присвячено дослідження таких вчених та експертів у галузі енергетичних питань, як: М. С. Головина, Г. Пудічева, І.В. Плачков, В.О. Самборський та ін. [1-5].

В економічній літературі немає єдиного підходу до трактування поняття «енергетична безпека». Часто сутність цього поняття іноді висвітлюється з кардинально різних точок зору, надаючи енергетичній безпеці недостатньо обґрунтований і істотно різноманітний економічний зміст. Така ситуація може призвести як до неповного усвідомлення її змісту, так і до необґрунтованих кроків в практиці державного регулювання енергетичної сфери.

На нашу думку, найбільш доцільним під змістом категорії «енергетична безпека» розуміти: стан захищеності економіки, суспільства, держави, регіону від наявних і потенційних дестабілізуючих загроз і ризиків енергетичного характеру шляхом сталого функціонування енергетичного комплексу, диверсифікації джерел постачання енергоресурсів та впровадження інноваційних технологій розвитку нетрадиційної енергетики.

Енергетична безпека, у свою чергу, представлена чотирма рівнями: мега-рівень (система міжнародної енергетичної безпеки), макро-рівень (національна система енергетичної безпеки), мезо-рівень (система енергетичної безпеки регіонів держави) та мікро-рівень (системи енергетичної безпеки суб'єктів господарської діяльності) [4, С.4].

Законодавче забезпечення державної політики з енергетичної безпеки представлено наступними нормативно-правовими актами: Стратегією національної безпеки України, Енергетичною стратегією України на період до 2030 р., Законом України «Про електроенергетику», Законом України «Про нафту та газ», Законом України «Про трубопровідний транспорт», Законом України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», Кодексом України «Про надра», Законом України «Про функціонування паливно-енергетичного комплексу в особливий період». На міжнародному рівні функціонують відповідні міжнародні інституції та прийнято ряд міжнародних договорів, що контролюють прозорість і дотримання глобальних питань

енергетичної безпеки. До кола цих інституцій та договорів відносяться: Енергетичне Співтовариство (організація країн-членів ЄС, країн Східної та Південної Європи, призначена для поширення правил енергетичного ринку ЄС на його найближчих сусідів), ІПВГ (Ініціатива прозорості видобувних галузей), Договір про Енергетичну Хартію (розроблено із метою об'єднання енергетичних ринків Західної і Східної Європи, 1991 р.), Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (є основним глобальним форумом для міжнародних переговорів з питань клімату), МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії, є світовим центром зі співробітництва в галузі атомної енергетики), МЕА (Міжнародне енергетичне агентство, створено в рамках ОЕСР в результаті нафтової кризи 1973 р.), IRENA (Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії, мета діяльності – сприяти запровадженню відновлюваних джерел енергії та енергоефективності як засобів сталого розвитку), Світовий Банк (бере участь у світовій енергетичній політиці шляхом підтримки зусиль країн щодо забезпечення доступних і сталих енергоносіїв та ліквідації енергетичної бідності у світових масштабах), ОПЕК (Організація країн-експортерів нафти) [2, С.21].

Загрозами енергетичній безпеці варто вважати події короткочасного або довготривалого характеру, які можуть дестабілізувати роботу енергокомплексу, обмежити або порушити енергозабезпечення, призвести до аварій та інших негативних наслідків для енергетики, економіки та суспільства [3, С. 23]. Вважаємо, що найбільш повний перелік загроз енергетичній безпеці, представлено у роботі «Енергетична безпека ЄС у 21 столітті». При цьому авторами побудовано причинно-наслідковий зв'язок цих загроз та енергетичних ризиків. Перша група загроз представлено соціально-економічними загрозами (економічні, геолого-виробничі, політичні, соціальні фактори), природні катаклізми, аварії, навмисні руйнування. Друга група загроз є джерелом: ризику припинення поставок енергоресурсів, ризику нанесення шкоди здоров'ю людини та його приватної власності, ризику нанесення шкоди навколишньому середовищу. Третя група частково виступає наслідком виникнення ризиків другої групи та включає в себе нестійкість цін та вразливість енергетичної системи (наприклад, припинення постачання енергоресурсів до країни може спричинити підвищення цін на них та істотно впливає на соціально-економічний стан) [6, С. 120-123].

Як і в численних підходах до розкриття змісту енергетичної безпеки немає єдиної думки, так і немає єдиного підходу до її оцінки, переліку показників. Не можна не погодитися, що «у загальному вигляді вибір того чи іншого методу оцінки енергетичної безпеки залежить від наступних факторів: визначення самого поняття «енергетична безпека», припущення застосовуваних методів та необхідної для реалізації методів доступної інформації» [1, С.26]. Так, у своїй роботі [5] Самборський В.О. перелічує наступні показники:

– індикатори оцінки енергетичної безпеки в рамках Міжнародного енергетичного агентства;

– показники енергетичної безпеки, які засновані на індексі Шенона-Вінера;

– показники, засновані на індексі Херфіндаля-Хіршмана, який включає в себе характеристику ринку енергоресурсів.

Систематизований перелік методик оцінки енергетичної безпеки наведено Головиною М.С. [1, С.28] (табл.1).

Таблиця 1 – Перелік основних агрегованих показників (індикаторів) енергетичної безпеки

Назва групи	Підгрупа та її складові
Прості індикатори	Загально-ринкові (ціни енергоресурсів, нестійкість цін, ринкова ліквідність)
	Індикатори попиту (обсяг енергоресурсів, енергоємність економіки)
	Індикатори пропозиції (залежність енергетики від імпорту, диверсифікація та концентрація)
Складні індикатори	Індикатори, що включають в себе геополітичний фактор (ціновий індикатор енергетичної безпеки, індикатор геополітичної безпеки енергопостачань, індикатор ризикованості енергопостачань)
	Індикатори, що не включають в себе геополітичний фактор (індекс гео економічної вразливості, індекс співвідношення попиту та пропозиції, індекс безпеки енергопостачань)
Індикатори політичної стабільності	1) рівень розвитку людського капіталу (HDI – Human Development Indicator)
	2) міжнародний рейтинг країнових ризиків (ICRG – International Country Risk Guide)
	3) країновий рейтинг рівня свободи (Freedom in the World Status)
	4) країновий рейтинг державного устрою (Policy Score)
	5) індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom)
	6) рейтинг операційних ризиків (Operating Risk Index)

Також у 2012 р. започатковано використання Міжнародного індексу ризиків енергетичної безпеки (Інститут енергетики, США). Даний індекс використовує набір з 28 показників, що включені в 8 груп, які описують: диверсифікацію енергії в глобальному масштабі; ступінь впливу на національну економіку поставок енергетичних ресурсів; ступінь впливу зміни цін на енергоносії на національну економіку, а також вплив цінових шоків на енергоспоживання населення; ступінь сприйнятливості національної економіки до великих коливань цін на енергію; ступінь використання енергії до числа населення і до випуску товарів; ступінь непрямой надійності електропостачання генеруючих потужностей; ступінь ефективного використання енергії в

транспортному секторі на одиницю ВВП і населення, а також ступінь зміни викидів вуглекислого газу і сірчаного газу [5, С.78].

Підсумовуючи, можна сказати, що забезпечення високого та стабільного рівня енергетичної безпеки прямо пов'язано із постійним відслідковуванням та оцінкою її стану. Використання набору тих або інших показників, індикаторів дозволить підвищити ефективність постійного контролю за функціонуванням всіх об'єктів енергоринку та виявлення й мінімізації зовнішніх загроз та ризиків. А це, у свою чергу, дозволить реалізувати дієву систему ризик-менеджменту енергетичної сфери України та впроваджувати її ефективну енергетичну політику.

Список використаної літератури:

1. Головина М.С. Анализ современных методов оценки региональной энергетической безопасности / М.С. Головина // Надежность и безопасность энергетики. – 2013. – №4 (23). – С.26-29.
2. Енергетична дипломатія: світові приклади для України: аналітичний матеріал Ініціативи з розвитку аналітичних центрів України // Міжнародний фонд «Відродження», Фонд розвитку аналітичних центрів (ТТФ). – Київ, 2016. – 26с.
3. Плачков І.В. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє / І. Плачков, С.Г. Плачкова. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// www.energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1](http://www.energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1)
4. Пудичева Г. Фактори забезпечення енергетичної безпеки підприємств. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dspace.oneu.edu.ua>
5. Самборський В.О. Концептуальні засади та оцінка енергетичної безпеки / В.О. Самборський // Вісник НТУ «ХПІ». – 2012. – № 14 (920). – С.74-79.
6. Energy Security for the EU in the 21st Century. Markets, geopolitics and corridors / J.M. Marin-Quemada, J. Garcia-Verdugo, G. Escribano (eds.). – Abingdon, Oxon: Routledge, 2012. – P. 120-123.

КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КРОКИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Світлична В. Ю., канд. екон. наук, Коленчук Я. С., Марченко А. Ф., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Голобородько С. О., Харківський машинобудівний коледж

Кадрова безпека підприємства будується із метою досягнення захисту від численних загроз з причин несанкціонованих дій з боку персоналу та ефективного функціонування підприємства загалом. Окрім того, успішна реалізація основних напрямів кадрової безпеки значним чином впливає на забезпечення економічної безпеки підприємства. Заходи політики кадрової безпеки повинні мати системний характер і цілеспрямовано впливати на здатність підприємства реалізувати свої можливості щодо досягнення економічної стійкості і ефективного розвитку.